

188. Örby sn, kyrkan.

Litteratur: L 2069. O. Celsius, Svenska runstenar (KB F m 60) 2, s. 315; J. Bergman, Öfver Runstenarne (1700-talet, ATA); N. G. Djurklou, Antiquitetsintendentens berättelse 1869, s. 56 (ATA); S. E. Block, Örby pastorats äldre kyrkor (1934), s. 14 f. (återger O. Celsius' uppteckning).

Till O. Celsius (*Svenska runstenar*) återgå samtliga uppgifter om detta runstensfragment. Denne, som först erhållit uppgiften om stenen av »B. Lillie» d. v. s. frih. Claes Lillie (1708–64), troligen 1727, lokalbestämmer den till »Örby Kyrkiemur i Elfsborgz lähn. Wid kyrkiedören uthan till». Uppgiften gäller Örby gamla kyrka. Den nuvarande kyrkan nyuppfördes och togs i bruk 1839, varvid den gamla kyrkan nedrevs. S. E. Block uppger i *Örby pastorats äldre kyrkor* (1934) stenen vara försvunnen. Den har icke heller sedan återfunnits.

Uppgift om stenmaterial och mått saknas.

Inskrift (enligt Celsius' uppteckning):

. . . unta · resp . . .
5

R. 5–8 ingå förmodligen i en pret.-form av verbet *resa*. R. 1–4 betraktar S. Gardell (i: Block a. a., s. 16 noten) som »med all sannolikhet slutstavelsen av namnet på den kvinna, som en gång reste stenen». Han fortsätter: »Ordet är till följd av sin ställning en nominativform och synes mig vara ett femininum på -unda.» Detta är mindre troligt. Runorna förefalla snarast — förutsatt att läsningen är korrekt — att vara återstoden av en oblik form av ett mansnamn med svag böjning (t. ex. *Amundi*) och som sådan möjligen gen.-formen i ett släktskapsattribut till runstensresarens namn (t. ex. X, *Y:s* son).

Kinds härad.

Kinds härad är beläget längst i SÖ. Till arealen det största häradet inom Älvsborgs län är Kind företrädesvis en tämligen högt belägen skogsbygd med vidsträckta mossar, särskilt i det östra gränsområdet mot Småland. Den glesa bebyggelsen har huvudsakligen följt ådalarna kring Ätran och dess biflöden. Här, nära landsvägsknutarna vid de gamla huvudvägarna från Halland i väster till Västergötlands centralbygder och norra Småland, ha de flesta av häradets 7 runstenar stått. Dessa fördela sig på 5 av häradets 35 socknar sålunda: Länghem 1, Månstad 1, Nittorp 2, Svenljunga 2, Tranemo 1. De äro alla bevarade. 6 av inskrifterna äro anbragta på resta stenar, den sjunde, Vg 191, på en mindre tympanonsten. 4 stenar äro fullständigt bevarade (Vg 190, 192, 194, 195), av de övriga 3 äro delar förstörda.

Ingen av häradets runstenar står med säkerhet på ursprunglig plats. Möjligen är detta fallet med Vg 189. Beträffande Vg 192, 194 och 195 torde dessa dock stå helt nära sina ursprungliga platser. De övriga äro flyttade; två ha påträffats i brofästen (Vg 190, 191) och en i Svenljunga gamla kyrka (Vg 193).

Tre inskrifter (Vg 192, 194, 195) finnas upptecknade redan i *Ransakningarna*, men ingen av dessa finnes i *Bautil* (1750). Vg 194 och 195 registrerades av J. G. Liljegren, *Runurkunder* (1833). Först under 1800-talets senare hälft utökades antalet kända inskrifter med tre nyfynd (Vg 189, 191, 193) till sammanlagt 6, alla behandlade av K. Torin. 1905 slutligen påträffades Vg 190.

189. Länghems sn, Lilla Svenstorp.

Pl. 154.

Litteratur: T 115. N. G. Djurklou, Reseberättelse från Småland 1870, s. IV (ATA), Anteckningar i VFA; Fritz Claeson, Kinds härads runstenar [1881–82] (hs, tillh. fru Thyra Claeson, Uddebo; tryckt i: Från Borås och de sju häraderna 1947, s. 70 f., jfr även samma arb., s. 62); J. Anderson, Boken om Kind (1930), s. 129.

Äldre avbildningar: Djurklou, bläckteckning (i a. a. 1870); Claeson, blyertsteckning 1882 (i a. a., återgiven i Från Borås och de sju häraderna 1947, s. 71); S. Welin, tuschteckning (VFA), träsnitt (i T 115).

Runstenen står rest 1 km. SSV om det vägsäl, där vägen till Lilla Svenstorp går ut från vägen Länghem–Svenljunga, c:a 200 m. SV om den sista gården, 10 m. in i skogen, på vänstra sidan om ett flackt berg, som byvägen passerar. Runstensfyndet anmäldes ursprungligen till antikvitetsintendenten N. G. Djurklou, som år 1870 granskade stenen. Djurklou redovisar sålunda för stenens belägenhet: »Stenen som man försökt att kila sönder och illa behandlat, låg utmed vägen till Svenljunga, blef upprest och är nu 5,2 fot hög 2,8 fot bred, samt har följande till en del utblindade inskrift ... Så långt man kunde minnas tillbaka hade stenen varit afslagen, men ännu för några år sedan hade det felande stycket, som nu förgäfvets eftersöktes funnits qvarliggande.» F. Claeson bestämde 1882 stenens plats till »blott några få fot från landsvägen mellan Svenljunga och Bragnum, $\frac{1}{8}$ mil från sistnämnda ställe».

Granit. Höjd 1,6 m., bredd 0,85 m. Stenen är illa medfaren, och runor finnas bevarade endast på högra sidan, som fortfarande är jämn och vacker. Vänstra sidan av stenen är bortslagen.